

Shrnutí a interpretace výstupů z analýzy oborově didaktického kurikula v pregraduální přípravě učitelů občanské nauky / občanské výchovy / výchovy k občanství / základů společenských věd / psychologie / etické výchovy na druhém stupni základních škol a na středních školách v České republice

Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.¹

Úvod

V následující studii předkládáme odborné veřejnosti shrnutí a interpretace výstupů z analýzy oborově didaktického kurikula v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd pro druhý stupeň základních škol a pro střední školy v České republice. Vycházíme z dat, která jsme získali z dotazníkového šetření na akademických pracovištích českých vysokých škol během první poloviny roku 2012. Předkládaná studie má dvě části.

V první části analyzujeme a následně popisujeme konstrukci pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd na vysokých školách v České republice, jak jsme ji „vyčetli“ ze získaných dat. Ve druhé části pak analyzujeme a popisujeme nejprve bakalářský stupeň pregraduální přípravy, a to z hlediska realizace oborově předmětové a předmětově didaktické složky aprobačního předmětu občanská výchova a základy společenských věd. Následně ze stejného hlediska analyzujeme a popisujeme navazující magisterský stupeň této profesní přípravy učitelů. Průběžně se snažíme formulovat obecnější otázky a podněty pro případná následná empirická šetření. V závěru naší studie provádíme stručnou syntézu předchozích zjištění a vyvozujeme tři obecné problémy pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd.

S ohledem na charakter získaných dat a na poměrně velmi komplikovanou strukturu pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd mohou být některé námi publikované výstupy podrobeny kritickým komentářům. Nicméně jde o vůbec první pokus uceleně a na základě empirických dat popsat charakter pregraduální přípravy učitelů jednoho z tradičních vyučovacích předmětů v učebních plánech základních a středních škol (viz Staněk 2007). Další problém, který jsme si při zpracovávání dat uvědomovali, ale v zásadě jsme ho do zpracování dat a formulace výstupů nepromítali, se váže k terminologické nekonzistentnosti v didaktice společenských věd.²

1 Konstrukce pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd na vysokých školách v České republice

V současné době probíhá pregraduální příprava učitelů, nejen společenskovědních učebních předmětů, ve strukturovaném studiu učitelství a to v bakalářských studijních programech a na ně navazujících magisterských studijních programech. Konkrétní studijní obory v těchto studijních programech na bakalářské i magisterské úrovni se liší v kontextu uplatňování rozličných specifik fakult i samotných regionů, v nichž jednotlivé vysoké školy působí. Koncepce pregraduální přípravy učitelů základních a středních škol (2007) definuje rámcové požadavky na podobu učitelské přípravy,

¹ Mgr. Antonín Staněk, Ph.D. je členem stálé pracovní skupiny pro oborově didaktiky Akreditační komise České republiky.

² Podrobněji o problému viz A. Staněk 2007, s. 42-53.

aby absolvent byl jako učitel profesně připraven. U aktuální podoby pregraduální učitelské přípravy na českých vysokých školách můžeme identifikovat pět klíčových složek:

1. oborově předmětová a předmětově didaktická složka 1. aprobačního předmětu,
2. oborově předmětová a předmětově didaktická složka 2. aprobačního předmětu,
3. pedagogicko psychologická složka,
4. složka univerzitního základu,
5. složka pedagogické praxe.

Minimální procentuální podíl z celkové hodinové dotace pro zastoupení jednotlivých složek učitelské přípravy ve studijním programu příslušného studijního oboru je doporučen v již jednou zmiňované Koncepci pregraduální přípravy učitelů základních a středních škol (2007). Co však není nijak a priori stanoveno, je rozvržení jednotlivých složek mezi bakalářským a navazujícím magisterským studiem a také podoba realizace oborově předmětové a předmětově didaktické složky příslušného aprobačního předmětu.

V první fázi šetření v oblasti oborově didaktického kurikula v pregraduální přípravě učitelů občanské nauky, občanské výchovy, etické výchovy, základů společenských věd a středoškolské psychologie (dále jen společenskovědních předmětů) bylo cílem získat data o konkrétní realizaci výuky oborových didaktik na fakultách připravujících učitele společenskovědních předmětů. **Ve druhé fázi** pak budou získaná data doplněna o data z příslušných akreditačních spisů a **výstupem bude formulace standardů, podle kterých by se posuzovaly nové akreditační učitelských oborů společenskovědních předmětů.** Předpokládáme rovněž, že výsledky šetření budou mít ještě další využití. **Získaná data by se také měla stát základem pro empiricky a také teoreticky podložené argumenty pro začlenění oborových didaktik společenských věd mezi etablované vědní disciplíny.**

Začátkem května 2012 se uskutečnilo setkání didaktiků občanské nauky, občanské výchovy, etické výchovy, základů společenských věd a středoškolské psychologie (dále jen didaktiků společenských věd) se členy stálé pracovní skupiny pro oborové didaktiky Akreditační komise České republiky. Toto setkání bylo součástí rozsáhlejší analytické studie aktuálního stavu a míry zastoupení oborových didaktik v pregraduální přípravě učitelů na vysokých školách v České republice³. V souvislosti s tímto setkáním proběhlo dotazníkové šetření, jehož cílem bylo shromáždit základní informace o výuce oborových didaktik v pregraduální přípravě učitelů.

Z podkladů dostupných na webových stránkách MŠMT ČR⁴ vyplynulo, že s ohledem na téma analýzy je relevantní oslovit 12 akademických pracovišť na 9 univerzitách, které v pregraduálním studiu připravují budoucí učitele společenskovědních učebních předmětů. Podrobný přehled ve vztahu k občanské výchově a základům společenských věd, tj. k vyučovacím předmětům, které mezi doručenými materiály jednoznačně dominovaly, nám poskytne Tabulka č. 1. Pregraduální přípravu učitelů etické výchovy, středoškolské psychologie příp. pedagogiky, tak jak nám ji akademická pracoviště ve vrácených dotaznících zaslala, zachycuje Tabulka č. 2. S těmito daty však v dalším textu již nepracujeme.

³ V minulosti (20. 2. 2012) se uskutečnilo setkání oborových didaktiků dějepisu. Výstupy z tohoto setkání jsou dostupné na: < <http://www.akreditacnikomise.cz/cs/oborove-didaktiky.html> >.

⁴ *Akreditované studijní programy vysokých škol* [online]. MŠMT ČR 2006-2012, aktualizované 5. září 2012. Citováno dne 4. 10.2012. Dostupné z: < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/akreditovane-studijni-programy-vysokych-skol-s-uvedenim-kodu-studijnich-programu-a-oboru> >

Tabulka č. 1 *Přehled vysokých škol a jejich součástí s popisem studijních programů a oborů, na kterých jsou v pregraduálním studiu připravováni učitelé společenských věd*

Vysoká škola / součást vysoké školy	
Studijní program	Studijní obor
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro základní školy	- Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (B) 31. 7. 2014 - Učitelství občanské výchovy pro druhý stupeň základních škol (N) 31. 7. 2014
Masarykova univerzita v Brně / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro základní školy - Učitelství pro střední školy	- Pedagogické asistentství občanské výchovy pro základní školy (B) 31. 12. 2017 - Učitelství občanské výchovy pro základní školy (N) 31. 12. 2017 - Základy společenských věd (N) 31. 12. 2017
Masarykova univerzita v Brně / Filozofická fakulta	
- Učitelství pro střední školy - Učitelství pro střední školy	- Učitelství základů společenských věd pro střední školy – jednooborové (N) 5. 12. 2013 - Učitelství základů společenských věd pro střední školy (N) 30. 4. 2014
Ostravská univerzita v Ostravě / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro základní školy	- Občanská výchova se zaměřením na vzdělávání (B) 1. 3. 2018 - Učitelství občanské výchovy pro druhý stupeň základních škol (N) 1. 3. 2018
Ostravská univerzita v Ostravě / Filozofická fakulta	
- Humanitní studia - Učitelství pro střední školy	- Základy společenských věd (B) 31. 5. 2017 - Učitelství základů společenských věd pro střední školy (N) 30. 12. 2015
Technická univerzita v Liberci / Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro střední školy	- Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání (B) 1. 3. 2016 - Učitelství občanské výchovy pro druhý stupeň základních škol (N) 31. 5. 2018
Univerzita Hradec Králové / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro střední školy - Učitelství pro základní školy	- Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (B) 15. 11. 2012 - Učitelství pro střední školy – základy společenských věd (N) 31. 12. 2012 - Učitelství pro 2. stupeň základních škol – občanská nauka (N) 31. 12. 2012

Vysoká škola / součást vysoké školy	
Studijní program	Studijní obor
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem / Filozofická fakulta	
- Humanitní studia - Humanitní studia - Učitelství pro základní školy	- Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (B) 31. 12. 2014 - Učitelství společenských věd pro střední školy (N) 31. 12. 2014 - Občanská výchova (N) 31. 12. 2014
Univerzita Karlova v Praze / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro střední školy	- Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání (B) 31. 12. 2017 - Učitelství společenských věd, filozofie a etiky pro střední školy a vyšší odborné školy (N) 31. 12. 2017
Univerzita Palackého v Olomouci / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro střední školy	- Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (B) 1. 3. 2016 - Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy a druhý stupeň základních škol (N) 1. 3. 2016
Západočeská univerzita v Plzni / Pedagogická fakulta	
- Učitelství pro střední školy - Učitelství pro základní školy	- Učitelství občanské výchovy pro střední školy (N) 1. 3. 2016 - Učitelství občanské výchovy pro základní školy (N) 1. 3. 2016
Západočeská univerzita v Plzni / Filozofická fakulta	
Učitelství pro střední školy	Učitelství základů společenských věd pro střední školy (N) 31. 10. 2013

Tabulka č. 2 Přehled vysokých škol a jejich součástí s popisem studijních programů a oborů, na kterých jsou v pregraduálním studiu připravováni učitelé etické výchovy, středoškolské psychologie případně pedagogiky

Vysoká škola / součást vysoké školy	
Studijní program	Studijní obor
Univerzita Hradec Králové / Pedagogická fakulta	
Specializace v pedagogice	Etická výchova se zaměřením na vzdělávání (B) 31. 7. 2018
Masarykova univerzita v Brně / Filozofická fakulta	
Učitelství pro střední školy	- Učitelství pedagogiky pro střední školy - dvouoborové (N) 31. 7. 2016 - Učitelství pedagogiky pro střední školy – jednooborové (N) 5. 12. 2013
Západočeská univerzita v Plzni / Pedagogická fakulta	
- Specializace v pedagogice - Učitelství pro střední školy	- Psychologie se zaměřením na vzdělávání - Učitelství psychologie pro střední školy (N) 1. 3. 2016

Z dat, která jsme v našem šetření získali, vyplývá, že příprava na učitelskou profesi probíhá ve dvou stupních vysokoškolského studia – v bakalářském a navazujícím magisterském. V navazujícím magisterském studiu, kde se profesní příprava završuje, se tak děje v následujících studijních programech:

- a) **Učitelství pro základní školy** na 6 akademických pracovištích, z nichž 5 jsou pedagogické fakulty, a jedním je filozofická fakulta,
- b) **Učitelství pro střední školy** na 9 akademických pracovištích, z nichž 5 jsou pedagogické fakulty, 3 jsou filozofické fakulty a v jednom případě jde o fakultu přírodovědně-humanitní a pedagogickou,
- c) **Humanitní studia** na jednom akademickém pracovišti filozofické fakulty.

Graf č. 1 zobrazuje poměr akademických pracovišť vysokých škol, jež se podílejí prostřednictvím studijního programu Učitelství pro základní školy na pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy pro nižší sekundární stupeň vzdělávání (pro základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií). Studijní programy (Učitelství pro střední školy resp. Humanitní studia), v nichž je realizována pregraduální příprava učitelů občanské výchovy a základů společenských věd pro vyšší sekundární stupeň vzdělávání (pro střední školy), zachycuje Graf č. 2.

Ze získaných dat můžeme konstatovat, že pregraduální příprava učitelů občanské výchovy pro nižší sekundární stupeň vzdělávání (druhý stupeň základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií) probíhá z více než čtyř pětín (83 %) na pedagogických fakultách. Také v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd pro vyšší sekundární stupeň vzdělávání⁵ (gymnázia a střední odborné školy a učiliště) převládají pedagogické fakulty nad filozofickými. Celkově pak v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd pro sekundární stupeň vzdělávání z více než tří pětín (67 %) dominují akademická pracoviště na pedagogických fakultách, což názorně vystihuje Graf č. 3.

Z uvedených výsledků, zobrazených v Grafu č. 4, vyplývá, že pregraduální příprava učitelů probíhá prostřednictvím tří studijních programů s dominantní pozicí studijního programu učitelství pro střední školy. Dále vyplynulo, že to jsou **pedagogické fakulty a jejich akademická pracoviště, která se v současnosti významnou měrou podílejí na pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd**. Z tohoto postavení pedagogických fakult a jejich akademických pracovišť pak vyplývá vysoká odpovědnost nejen za obsahovou podobu profesní pregraduální přípravy, ale i za celkový výsledný obraz absolventa – učitele⁶.

Pregraduální příprava učitelů občanské výchovy a základů společenských věd, jak jsme již uvedli na jiném místě, je strukturována do dvou stupňů vysokoškolského studia. Jak také vyplývá z Tabulky č. 1, je na většině akademických pracovišť studijní obor učitelství úzce propojen s konkrétním studijním oborem bakalářského studijního programu. Graf č. 5 ukazuje, že ze dvanácti akademických pracovišť můžeme na desíti (tj. 83 %) usuzovat na přímé propojení konkrétního bakalářského studijního oboru s navazujícím magisterským studijním oborem učitelství občanské výchovy či základů společenských věd a jen na dvou pracovištích (tj. 17 %) tato souvislost není zcela

⁵ Absolventi studijních programů Učitelství pro střední školy jsou podle platné legislativy plně kvalifikováni učit nejen na gymnáziích a středních odborných školách či učilištích, ale i na druhém stupni základních škol.

⁶ Podrobněji k tématu viz A. Staněk 2009, 2010.

zřejmá, resp. můžeme usuzovat na mnohem variabilnější strukturu absolventů bakalářských studijních oborů hlásících se k navazujícímu magisterskému studiu učitelství občanské výchovy a základů společenských věd. V bakalářském stupni je příprava učitelů realizována zejména ve studijním programu **Specializace v pedagogice** (cca ze 75 %) případně ve studijním programu **Humanitní studia** (cca z 25 %), viz Graf č. 6. Pokud jde o studijní obory pak nejčastějším je studijní obor **Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání**, viz Graf č. 7.

Pokud jde o názvy akreditovaných studijních oborů v bakalářském studiu, viz také Graf č. 7, můžeme z Tabulky č. 1 přes jistou různorodost názvů vyčíst spíše shodné tendence. Obecně platí, že názvy akreditovaných studijních oborů vystihují jejich podstatu a zmiňované odlišnosti většinou zdůrazňují některá specifika. Např. na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně mají ve studijním programu Specializace v pedagogice akreditovaný bakalářský studijní obor Pedagogické asistentství občanské výchovy pro základní školy. Na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pak zase mají v navazujícím studiu v rámci studijního programu Učitelství pro střední školy akreditovaný studijní obor Učitelství společenských věd, filozofie a etiky pro střední školy a vyšší odborné školy.

Všechna doposud interpretovaná fakta nás opravňují formulovat i první obecnější otázku a podnět pro případné následné empirické zkoumání. **Jak a zda vůbec můžeme empiricky a teoreticky zdůvodnit, zda je některý ze zvolených přístupů ke konstrukci pregraduální přípravy učitelů OV a ZSV efektivnější než jiný a proč.**

2 Varianty situování oborově předmětové a předmětově didaktické části pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd během studia

V další části naší studie se zaměříme na varianty situování oborově předmětové a předmětově didaktické části přípravy během pregraduálního studia učitelů občanské výchovy a základů společenských věd. Koncepce pregraduální přípravy učitelů základních a středních škol (2007) vycházela při hledání povahy bakalářského studia z předpokladu, že by nemělo být pojímáno jako zcela neučitelské. Autoři se opírali o několik premis:

- a) volba učitelské profese a tedy navazujícího studijního oboru učitelství by měla být uskutečněna po zralé úvaze a se znalostí věci samé;
- b) studenti by měli dostat časový prostor na zrání jejich učitelské osobnosti a na pozvolnou identifikaci s profesí;
- c) příprava v odborné složce by měla v navazujícím magisterském studiu učitelství gradovat;
- d) oborové didaktiky by neměly být v navazujícím magisterském studiu odtrženy od oboru.

Právě výše uvedené předpoklady se staly základem několika variant situování pedagogicko-psychologické složky pregraduální přípravy učitelů do jejich jednotlivých struktur (stupňů).⁷ Analogicky jsme pak i my předpokládali, že obdobně by mohla být situována oborově předmětová a předmětově didaktická složka. Tedy: **varianta první** počítá s tím, že student oborově předmětové a předmětově didaktické kompetence získá již během bakalářského studia a gradace tohoto této složky přípravy bude situována do navazujícího magisterského studia. **Druhá varianta** předpokládá, že celá předmětově didaktická příprava bude situována do navazujícího magisterského studia. Na to, jak je oborově předmětová a předmětově didaktická složka přípravy rozložena mezi bakalářský a navazující magisterský stupeň studia nám měla poskytnout odpověď druhá až pátá otázka v dotazníkovém šetření.

2.1 Předmětově didaktické zaměření učebních předmětů v bakalářských studijních oborech souvisejících s pregraduální přípravou učitelů

Přímá souvislost mezi konkrétním bakalářským studijním oborem a navazujícím studiem učitelství občanské výchovy resp. základů společenských věd byla v předcházející části studie konstatována na desíti akademických pracovištích z dvanácti. Právě na těchto pracovištích jsme zjišťovali, zda vůbec a pokud ano, pak jaké učební předměty s oborově didaktickým zaměřením jsou zařazeny do učebních plánů. Z dat získaných na osmi akademických pracovištích⁸ jsme identifikovali učební předměty s předmětově didaktickým zaměřením, jejichž typ a název přehledně uvádíme v následující Tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 *Předměty s předmětově didaktickým zaměřením v bakalářských studijních oborech pro učitele občanské výchovy a základů společenských věd*

Vysoká škola a součást vysoké školy	Studijní obor	Typ – název předmětu
TU v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání	A – Didaktika pro vzdělávání
MU v Brně, Pedagogická fakulta	Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání	A – Oborová praxe ZŠ A – Oborová praxe ZSV

⁷ **První varianta** předpokládá, že pedagogicko-psychologická složka bude prostupovat jak bakalářskou částí studia, tak i navazujícím magisterským studiem. **Druhá varianta** – ryze neučitelská, předpokládá, že student získá solidní oborově vědné základy ve dvou aprobačních předmětech. Může si, bude-li mít učitelské sklony – přivzít volitelný pedagogicko-psychologický modul. **Třetí varianta** – také ryze neučitelská, počítá s tím, že bakalářské studium obdaří budoucího učitele oborově vědními základy v širokém vědním základu (např. přírodovědném, společenskovědném, lingvistickém apod.), tedy ne jen ve dvou aprobačních předmětech. Na získání pedagogické způsobilosti se student bude soustředit až v navazujícím magisterském studiu. **Čtvrtá varianta** – opět ryze neučitelská, se opírá o předpoklad, že bakalářské studium poskytne budoucímu učiteli solidní oborově vědné základy ve dvou aprobačních předmětech. Na získání pedagogické způsobilosti se student bude soustředit až v navazujícím magisterském studiu.

⁸ Rozdíl oproti výše uvedenému zjištění, kdy hovoříme o deseti pracovištích je dán tím, že na MU v Brně jsou bakalářské studijní obory, z nichž nejčastěji pokračují studenti ve studiu na Filozofické fakultě v oboru Učitelství základů společenských věd pro střední školy, akreditovány na Pedagogické fakultě této univerzity. A dále nemáme k dispozici data z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Vysoká škola a součást vysoké školy	Studijní obor	Typ – název předmětu
JU v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta	Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání	B – Učitel OV a internet B – Dramatická výchova B – Digitální média v učitelské praxi
Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta	Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání	A – Multikulturní výchova B – Didaktický proseminář
OU v Ostravě, Pedagogická fakulta	Občanská výchova se zaměřením na vzdělávání	A – Etika a etická výchova 1 A – Etika a etická výchova 2 A – Interkulturní vzdělávání B – Intercultural Education B – Environmentální a globální výchova B – Gender v občanské výchově
UJEP v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta	Filozofie (dvouoborová) Politologie (dvouoborová) Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)	B – Kontroverzní témata ve výuce společenských věd B – Výchova k demokratickému občanství B – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech B – Kontroverzní témata ve výuce společenských věd B – Výchova k demokratickému občanství B – Didaktika společenských věd
OU v Ostravě, Filozofická fakulta	Základy společenských věd	B – Komunikativní dovednosti B – Základy pedagogiky B – Psychologie 1 B – Psychologie 2 B – Základy sociální pedagogiky B – Základy didaktiky s praxí B – Základy sociální pedagogiky
UP v Olomouci, Pedagogická fakulta	Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání	A – Společenské vědy ve výchově k občanství

Jak z Tabulky č. 3 vyplývá, je nabídka předmětů ve studijních plánech jednotlivých studijních oborů velmi diferencovaná – od jediného předmětu až po pracoviště nabízející sedm předmětů. Důležité je však i to, o jaký typ nabízeného předmětu jde – zda je to předmět povinný (A) nebo povinně volitelný (B). Z celkové nabídky 28 předmětů má jen 8 předmětů charakter povinný a 20 předmětů má charakter povinně volitelný. Situaci názorně vystihuje Graf č. 8. Těch 8 povinných předmětů nabízí celkem 5 akademických pracovišť, přičemž na Pedagogické fakultě OU v Ostravě nabízejí hned tři a na Pedagogické fakultě MU v Brně dva. Zbýlé povinné předměty po jednom nabízejí Pedagogická fakulta UP v Olomouci, Filozofická fakulta U Hradec Králové a Přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta TU v Liberci. Na třech pracovištích nabídku povinného oborově didaktického předmětu nemají (viz Graf č. 9). Mezi předměty pak jednoznačně převládají semináře s dvouhodinovou dotací. A ještě na jeden problém jsme při zpracovávání dat z analýzy narazili. Ne vždy anotace a cíle předmětu, tak jak jsou uvedené v sylabech, odpovídají tomu, aby předmět

skutečně mohl být zařazen do skupiny předmětů s oborově didaktickým zaměřením⁹. Povětšinou by bylo lépe předměty zařadit mezi předměty odborného základu. Příčinu tohoto jevu analýza nezjišťovala.

Závěrem k této dílčí části studie věnující se variantám situování předmětově didaktické části přípravy během studia do učebních plánů jednotlivých studijních oborů v bakalářském studiu můžeme konstatovat následující: v otázce jak koncipovat studijní program pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy resp. základů společenských věd jednoznačně převládá stav, kdy předmětově didaktická příprava je v bakalářském stupni studia marginální. **To následně předpokládá, že předmětově didaktická příprava bude dominantou navazujícího magisterského studia učitelství. Zjištění dílčí odchylky, jsou okrajové a nemají na formulaci konstatovaného stavu rozhodující vliv.**

2.2 Oborově předmětové zaměření učebních předmětů v bakalářských studijních oborech souvisejících s pregraduální přípravou učitelů občanské výchovy a základů společenských věd

Dále se v této části naší studie budeme věnovat skladbě předmětů oborového základu bakalářských studijních programů tvořících základ pregraduálního učitelského studia občanské výchovy resp. základů společenských věd na vysokých školách v České republice. Oborově předmětová složka přípravy učitelů občanské výchovy resp. základů společenských věd pro druhý stupeň základních škol a pro střední školy musí v minimalistické podobě reflektovat vzdělávací obsah vymezený v příslušných rámcových vzdělávacích programech. Jaký je reálný stav, to naznačují souhrnné výsledky našeho dotazníkového šetření.

Studentům jsou prostřednictvím jednotlivých studijních plánů nabízeny 244 povinné a povinně volitelné předměty reflektující odborné poznatky 16 společenskovědných oborů a disciplín, viz Tabulka č. 4 a Graf č. 10.

Tabulka č. 4 Přehled počtu nabízených vyučovacích předmětů (A – povinných, B – volitelných) podle společenskovědních oborů a disciplín

Vědní obor / disciplína	Počet nabízených předmětů			Vědní obor / disciplína	Počet nabízených předmětů		
	A	B	A+B		A	B	A+B
Antropologie	11	20	31	Logika	3	1	4
Ekologie	1	2	3	Metodologie vědy	6	0	6
Ekonomie a ekonomika	12	4	16	Politologie	22	13	35
Estetika	0	6	6	Právní věda	3	3	6
Etika	9	4	13	Psychologie	0	3	3
Filozofie	33	20	53	Religionistika	7	12	19
Historie	9	6	15	Rétorika	0	1	1
Komunikační studia	2	8	10	Sociologie	15	8	23

⁹ Například na Filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě byly mezi učební předměty s předmětově didaktickým zaměřením zařazeny i takové, které patřily spíše do pedagogicko psychologické složky pregraduální přípravy či do složky univerzitního základu (zejména Základy pedagogiky, Psychologie, Základy sociální pedagogiky apod.)

Ze získaných dat vyplývá, že absolutně nejvíce předmětů je studentům nabízeno z filozofie (53 předměty), politologie (35 předmětů) a antropologie (31 předmět). Na druhé straně spektra pak jsou předměty z rétoriky (1 předmět), ekologie (3 předměty) a logiky (4 předměty). Z celkového počtu nabízených předmětů jsou 133 předměty nabízeny jako povinné (54, 5 %) a 111 předmětů je nabízeno jako povinně volitelných (45, 5 %).

Z povinných předmětů (Graf č. 11) je nejvíce z oboru filozofie (33 předměty), z politologie (22 předměty) a sociologie (15 předmětů). Vůbec nejsou v této skupině zastoupeny předměty z oboru psychologie, rétorika a estetika. Minimálně pak předměty z oboru ekologie (1 předmět), komunikační studia (2 předměty) logika a právní věda (3 předměty). Z povinně volitelných předmětů (Graf č. 12) je nejvíce předmětů z filozofie a antropologie (po 20 předmětech) a z politologie (13 předmětů). Žádný volitelný předmět není nabízen z metodologie vědy, minimální počty povinně volitelných předmětů jsou nabízeny z rétoriky (1 předmět), logiky (1 předmět) a ekologie (2 předměty).

Z výsledků šetření lze konstatovat, že těžiště oborově předmětová část pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy resp. základů společenských věd se soustřeďuje zejména kolem předmětů reflektujících odborné poznatky z **filozofie**, přičemž ze tří pětin převažují předměty povinné. Následují předměty reflektující odborný obsah **politologie** s obdobným poměrem mezi povinnými a povinně volitelnými předměty. Dalšími klíčovými předměty oborově předmětové části jsou z oblasti **antropologie**, **sociologie** a **religionistiky**. Vyjma sociologie převládají u těchto skupin předmětů předměty povinně volitelné nad těmi, které jsou do učebních programů zařazeny jako povinné.

Jako **klíčové společenskovědné obory v oborově předmětové pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy resp. společenských věd** tak můžeme označit právě **filozofii**, **politologii**, **antropologii**, **sociologii** a **religionistiku**. Právě z těchto pěti oborů jsou odvozeny více než tři pětiny vyučovacích předmětů – celkem 161 předmět, tj. 65 % (Graf č. 13).

Porovnáme-li zastoupení oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech bakalářských studijních oborů, jejichž absolventi v převážné míře pokračují v navazujících studijních oborech učitelství občanské výchovy resp. základů společenských věd, pak zjistíme následující fakta (Tabulka č. 5).

Tabulka č. 5 *Poměr zastoupení oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech bakalářských studijních oborů*

	A	%	B	%	A+B	%
Oborově předmětové učební předměty	133	94,30	111	84,70	244	10,30
Předmětově didaktické učební předměty	8	5,70	20	15,30	28	89,70

V učebních programech jednoznačně převládají oborově předmětové učební předměty a to jak absolutně (Graf č. 14), tak i jednotlivě, tj. mezi povinnými (Graf č. 15) i povinně volitelnými (Graf č. 16). Z tohoto rozložení jednoznačně vyplývá, že tvůrci studijních programů jednoznačně preferují takovou konstrukci oborové pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy resp. základů společenských věd, kdy bakalářský stupeň poskytuje budoucímu učiteli oborově vědné základy v širokém spektru společenskovědných oborů a disciplín. Předmětově didaktické základy jsou ponechány na navazující magisterský stupeň.

Tato zjištěná fakta evokují další podnět k zamyšlení a následné empirické šetření. **Jak a zda vůbec můžeme empiricky a teoreticky zdůvodnit preferenci koncepce, kdy předmětově didaktické základy učitelské profese jsou tak významně přesunuty do navazujícího magisterského stupně pregraduální přípravy. Jaká pozitiva resp. jaká negativa toto pojetí přináší?**

2.3 Předmětově didaktické zaměření učebních předmětů v navazujících magisterských studijních oborech učitelství občanské výchovy a základů společenských věd

Jak již bylo na jiném místě této studie konstatováno, je předmětově didaktická část pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd situována do navazujícího magisterského studia učitelství. To by měla potvrdit i naše následující zjištění resp. data získaná z dotazníkového šetření a vyhodnocující učební předměty předmětově didaktického zaměření v učebních programech příslušných studijních oborů zaměřených na finalizaci pregraduální učitelské přípravy. Učební předměty s předmětově didaktickým zaměřením jsme z došlých dat identifikovali na devíti pracovištích¹⁰, viz Tabulka č. 6.

Tabulka č. 6 *Předměty s předmětově didaktickým zaměřením v navazujících magisterských studijních oborech učitelství občanské výchovy a základů společenských věd*

Vysoká škola a součást vysoké školy	Studijní obor	Typ, název předmětu
TU v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy – základy společenských věd	A – Didaktika pro OV 1 A – Filozofie výchovy pro ZSV A – Výchova k občanství A – Didaktika pro OV 2
MU v Brně, Pedagogická fakulta	Učitelství občanské výchovy pro ZŠ	A – Didaktika OV 1 A – Didaktika OV 2 A – Didaktika OV 3 A – Výuková praxe 1 A – Výuková praxe 2 A – Výuková praxe 3
JU v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta	Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ	A – Didaktika OV I A – Didaktika OV II B – Asistentská praxe I B – Asistentská praxe II B – Aktuální problémy výchovy k občanství B – Dramatická výchova B – Učivo OV v průřezových tématech RVP B – Základy rodinné a občanské výchovy B – Technologie vzdělávání B – Digitální média v učitelské praxi

¹⁰ V tomto případě chybí data jen z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Vysoká škola a součást vysoké školy	Studijní obor	Typ, název předmětu
Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta	Učitelství pro 2. stupeň základních škol – občanská nauka	A – Didaktika 1 A – Didaktika 2 A – Didaktika 3 B – Etická výchova B – Environmentální výchova B – Občanská výchova
	Učitelství pro střední školy – základy společenských věd	A – Didaktika 1 A – Didaktika 2 A – Didaktika 3 B – Etická výchova B – Environmentální výchova
MU v Brně, Filozofická fakulta	Učitelství ZSV pro střední školy	A – Obecná a alternativní didaktika A – Didaktika filozofie a ZSV I A – Didaktika filozofie a ZSV II A – Pedagogická praxe
OU v Ostravě, Pedagogická fakulta	Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ	A – Didaktika OV 1 A – Didaktika OV 2 A – Didaktika OV 3 A – Průběžná praxe 1 (náslechy) A – Průběžná praxe 2 (výstupy) A – Souvislá praxe A – Výchova k občanství a demokracii B – Mediální výchova ve výuce OV B – Učitelská etika
UJEP v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta	Občanská výchova dvouoborové	A – Didaktika společenských věd I A – Didaktika společenských věd II
	Společenské vědy dvouoborové	A – Souvislá pedagogické praxe A – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech B – Kontroverzní témata ve výuce společenských věd B – Výchova k demokratickému občanství B – Didaktika společenských věd II
	Učitelství společenských věd pro střední školy dvouoborové	
OU v Ostravě, Filozofická fakulta	Učitelství základů společenských věd pro SŠ	A – Didaktika ZSV 1 A – Průběžná praxe 1 A – Didaktika ZSV 2 A – Průběžná praxe 2 B – Souvislá praxe

Vysoká škola a součást vysoké školy	Studijní obor	Typ, název předmětu
UP v Olomouci, Pedagogická fakulta	Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy a 2. stupeň základních škol	A – Didaktika vzdělávacího oboru 1 A – Didaktika vzdělávacího oboru 2 A – Didaktika vzdělávacího oboru B – Nové horizonty výchovy k občanství B – osobnostní a sociální výchova B – Participační práva dětí a vzdělávání B – Výchova demokratického občana B – Výchova v evropských a globálních souvislostech B – Aktivizační metody ve výchově k občanství B – Odborný didaktický kurz B – Multikulturalita – interkulturní výchova B – Pedagogický výzkum ve výchově k občanství

Z Tabulky č. 6 můžeme vyčíst, že také nabídka předmětově didakticky zaměřených učebních předmětů ve studijních plánech jednotlivých studijních oborů navazujícího magisterského studia učitelství je značně diferencovaná. Počet takto zaměřených předmětů nabízených na jednom akademickém pracovišti se pohybuje od čtyř (nejnižší počet) do dvanácti (nejvyšší počet). Pokud jde o typ nabízených předmětů (A – předměty povinné, B – předměty povinně volitelné), pak v celkové nabídce 68 učebních předmětů převládají předměty povinné (58, 8 %). Situaci názorně vystihuje Graf č. 17 a ve vztahu k jednotlivým akademickým pracovištím Graf č. 18. Zajímavý je v této souvislosti i pohled na poměr povinných a povinně volitelných předmětů na jednotlivých akademických pracovištích, viz Graf 19. Z dat je patrné, že ta pracoviště, která nabízejí nižší počet předmětově didaktických učebních předmětů, upřednostňují povinný typ těchto předmětů (např. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TU v Liberci, nebo Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně). Pracoviště, která nabízejí vyšší počet těchto předmětů, mají jejich distribuci mezi povinné a povinně volitelné upravenou v obou možných variantách. Buď převažují povinné předměty nad povinně volitelnými (např. Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Liberci, nebo Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové), nebo naopak převažují povinně volitelné nad povinnými (např. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, nebo Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

Mezi povinnými předmětově didaktickými učebními předměty převládá dvou až tří semestrální Didaktika vyučovacího předmětu resp. vzdělávacího oboru. Tento typ vyučovacího předmětu je zastoupen na všech akademických pracovištích. Mezi předmětově didaktické učební předměty řadí některá akademická pracoviště i praxe (např. výuková praxe, asistentská praxe,

pedagogická praxe, průběžná praxe, souvislá praxe). Z hlediska hlubšího poznání obsahu předmětově didaktických učebních předmětů by bylo nezbytné analyzovat jednotlivé sylaby těchto předmětů, což v této fázi našeho šetření nebylo cílem.

Jak vyplývá z Grafu č. 19, je při současném pojetí pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd upřednostňována varianta, v níž je předmětově didaktická část oborově předmětové a předmětově didaktické složky aprobačního předmětu situována až do navazujícího magisterského stupně studia. Z celkového počtu 86 vyučovacích předmětů s předmětově didaktickým zaměřením jsou téměř čtyři čtvrtiny z nich (79 %) zařazeny právě do navazujícího magisterského studia.

2.4 Oborově předmětové zaměření učebních předmětů v navazujících magisterských studijních oborech učitelství občanské výchovy a základů společenských věd

V této poslední dílčí části druhé kapitoly se zaměříme na podobu oborově předmětové části pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd v navazujícím magisterském stupni vysokoškolského studia. Studentům jsou prostřednictvím jednotlivých studijních plánů nabízeny 183 povinné a povinně volitelné předměty reflektující odborné poznatky 16 společenskovědních oborů a disciplín (Tabulka č. 7, Graf č. 20). Jejich skladba se téměř neliší od skladby nabízených společenskovědních oborů a disciplín (viz Tabulka č. 4) v bakalářském studiu. Jedinou výjimkou je zařazení pedagogiky místo rétoriky.

Tabulka č. 7 Přehled počtu nabízených vyučovacích předmětů (A – povinných, B – povinně volitelných) podle společenskovědních oborů a disciplín

Vědní obor / disciplína	Počet nabízených předmětů			Vědní obor / disciplína	Počet nabízených předmětů		
	A	B	A+B		A	B	A+B
Antropologie	9	15	24	Logika	1	3	4
Ekologie	1	1	2	Metodologie vědy	0	4	4
Ekonomie	2	5	7	Pedagogika	1	0	1
Estetika	4	2	6	Politologie	16	10	26
Etika	8	5	13	Právní věda	1	9	10
Filozofie	25	25	50	Psychologie	1	2	3
Historie	1	3	4	Religionistika	2	6	8
Komunikační studia	2	5	7	Sociologie	5	9	14

Z výsledků vyplývá, že absolutně nejvíce předmětů je studentům opět nabízeno z filozofie (50 předmětů), politologie (26 předmětů) a antropologie (24 předměty). Nejméně jsou nabízeny předměty z pedagogiky (1 předmět), ekologie (2 předměty) a psychologie (3 předměty). Z celkového počtu nabízených předmětů je 79 předmětů nabízeno jako povinných (43,2 %) a 104 předměty jsou nabízeny jako povinně volitelné (56,8 %). Z povinných předmětů (Graf č. 21) je nejvíce nabízeno z oboru filozofie (25 předmětů), politologie (16 předmětů) a antropologie (9 předmětů). Z povinně volitelných předmětů (Graf č. 22) jsou opět nejvíce zastoupeny předměty z oboru filozofie (25 předmětů), antropologie (15 předmětů) a politologie (10 předmětů).

Z výsledků šetření lze konstatovat, že těžiště oborově předmětové části pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd se soustřeďuje zejména kolem předmětů reflektujících odborné poznatky z **filozofie**, přičemž poměr nabízených povinných předmětů k volitelným je vyrovnaný. Následují předměty reflektující odborný obsah **politologie**, kdy ze tří pětín převládají předměty povinné a odborný obsah **antropologie**. V tomto případě je poměr v nabízených povinných a povinně volitelných předmětech opačný. Tři pětiny nabízených předmětů jsou povinně volitelné.

Za **klíčové společenskovědné obory v oborově předmětové pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd v navazujícím** magisterském studiu můžeme označit jednoznačně označit **filozofii, politologii a andragogiku**. Právě z těchto tří oborů je odvozena mírná nadpoloviční většina (54,6 %) vyučovacích předmětů (Graf č. 23).

Závěr

Porovnáme-li zastoupení oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech navazujících magisterských studijních oborů pro pregraduální přípravu učitelů občanské výchovy a základů společenských věd, pak zjistíme následující fakta. **V navazujícím magisterském studiu opět dominují předměty s oborově předmětovým zaměřením, jež jsou v nabídce zastoupeny ze 73 %. Učební předměty s předmětově didaktickým zaměřením jsou v nabídce zastoupeny jen z 27 %.** Názorně tuto situaci vystihuje Graf č. 24. O málo lepší je pak situace v poměru zastoupení povinných předmětově didakticky a oborově předmětově zaměřených učebních předmětů (Graf č. 25). V nabídce převažují povinné předmětově didakticky zaměřené učební předměty (58,8 %). Avšak u povinně volitelných už je situace opět v neprospěch předmětově didakticky zaměřených předmětů. Ty jsou v nabídce zastoupeny jen ze 41,2 % (Graf č. 26).

Výše uvedená zjištění jsou v přímém protikladu s tím, co jsme predestinovali v části věnované bakalářskému stupni pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd. **Místo aby jednoznačné těžiště přípravy bylo situováno do předmětově didaktické části, opět výrazně převládá oborově předmětová část přípravy.** Tato zjištění, dle našeho názoru, ukazují na závažnější problém v konstrukci pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd. Ty se pokusíme shrnout do několika bodů:

1. Nevyvážený poměr části oborově předmětové a části předmětově didaktické v oborově předmětové a předmětově didaktické složce příslušného aprobačního předmětu.
2. Nejasnost konstrukce bakalářského stupně přípravy z hlediska poměru částí oborově předmětové a předmětově didaktické v oborově předmětové a předmětově didaktické složce příslušného aprobačního předmětu.
3. Nejasnost konstrukce navazujícího magisterského stupně přípravy z hlediska poměru částí oborově předmětové a předmětově didaktické v oborově předmětové a předmětově didaktické složce příslušného aprobačního předmětu.

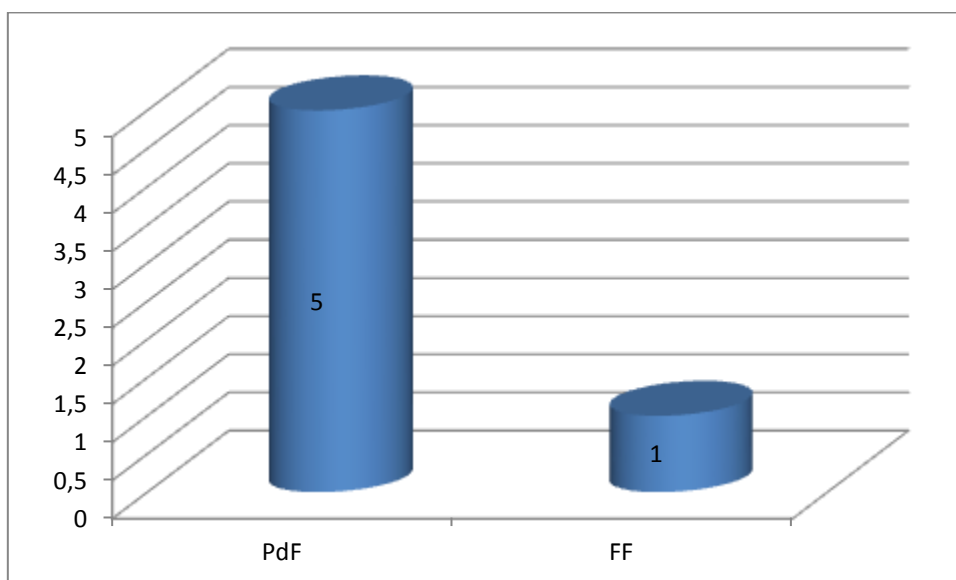
Celková koncepce pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd je charakteristická dominancí učebních předmětů s oborově předmětovým zaměřením (81,64 %). Zbývajících 18,36 % zůstává na učební předměty s předmětově didaktickým zaměřením (Graf č. 27).

Celkem 427 oborově předmětově zaměřených učebních předmětů v bakalářských a navazujících magisterských studijních oborech reflektuje odborný obsah 16 společenskovědných

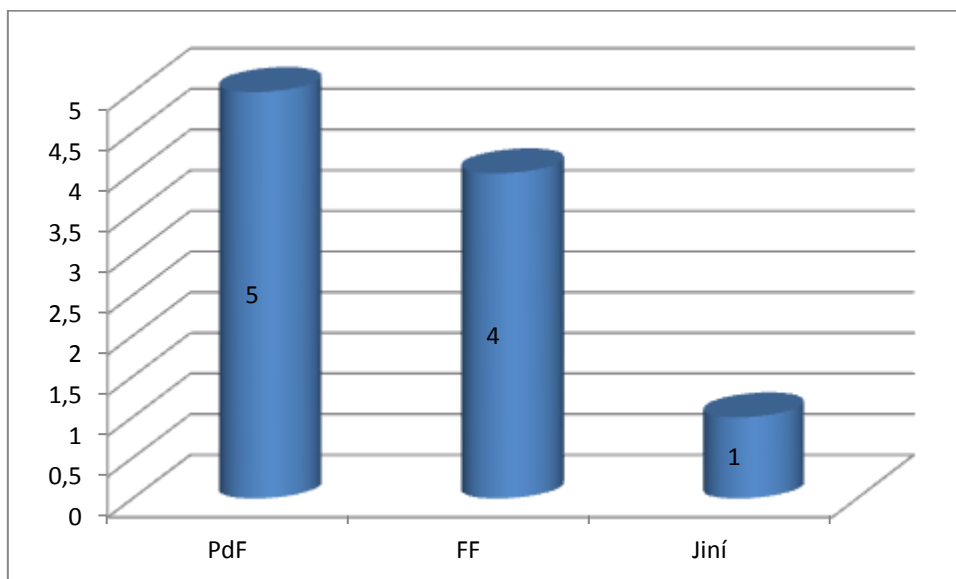
oborů a disciplín. Dominantní postavení mezi těmito obory má filozofie s 24 % podílem na všech nabízených oborově předmětových učebních předmětech. Následována je politologií (14 %) a antropologií (13 %) jež jsou zastoupeny přibližně stejným poměrem. Dále to je sociologie (9 %) a s dalším odstupem etika a religionistika (obě po 6 %). Za první trojicí pak už výrazně zaostává právní věda se 4 % podílem (Graf č. 28).

Grafické přílohy

Graf č. 1 *Fakulty podílející se na přípravě učitelů občanské výchovy pro nižší sekundární stupeň vzdělávání (6. – 9. ročník základní školy)¹¹*

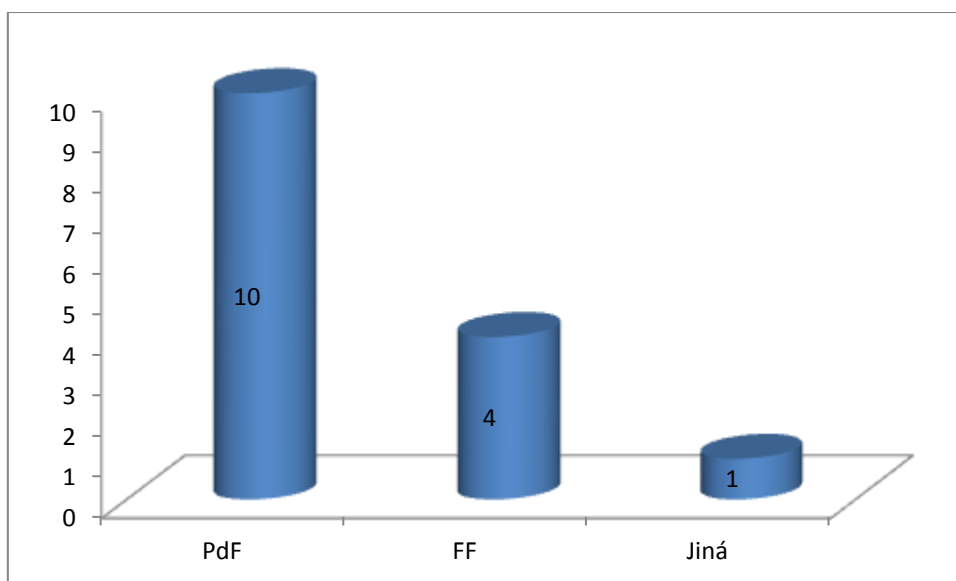
Graf č. 2 *Fakulty podílející se na přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd pro vyšší sekundární stupeň vzdělávání (střední školy)¹²*

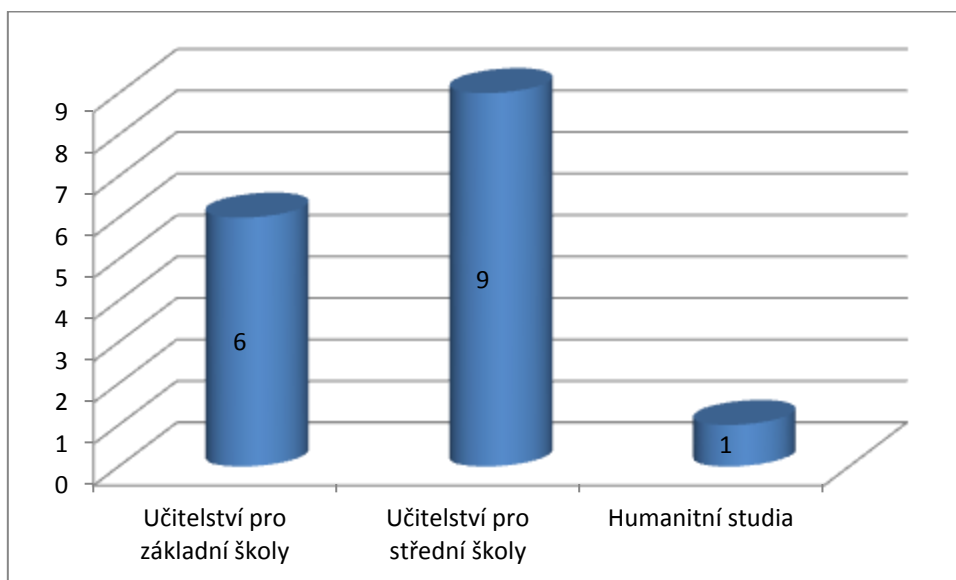
¹¹ Tito učitelé nemají kvalifikaci pro vyšší sekundární stupeň vzdělávání, tj. pro střední školy.

¹² Podle stávající legislativy mohou tyto učitelé kvalifikovaně učit i na nižším sekundárním stupni vzdělávání, tj. v 6. – 9. ročníku základní školy.

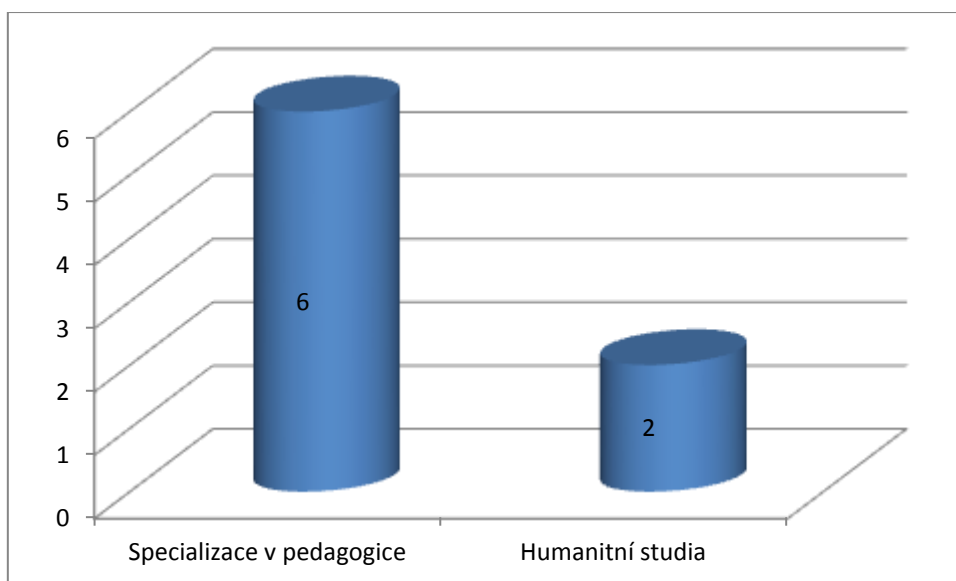
Graf č. 3 *Fakulty podílející se na přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd bez rozdílu stupně, pro který učitele připravují*

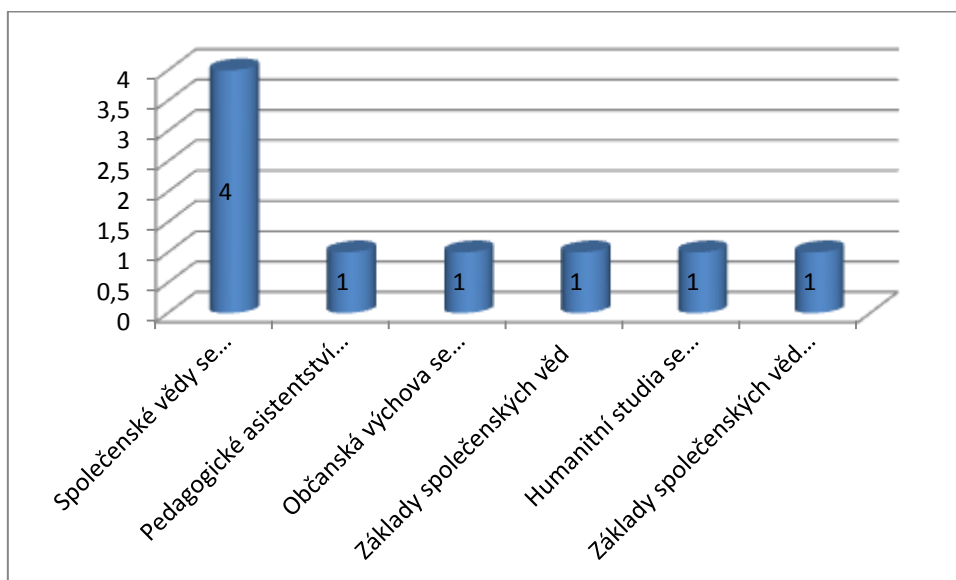
Graf č. 4 *Navazující magisterské studijní programy, ve kterých v České republice aktuálně probíhá pregraduální příprava učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

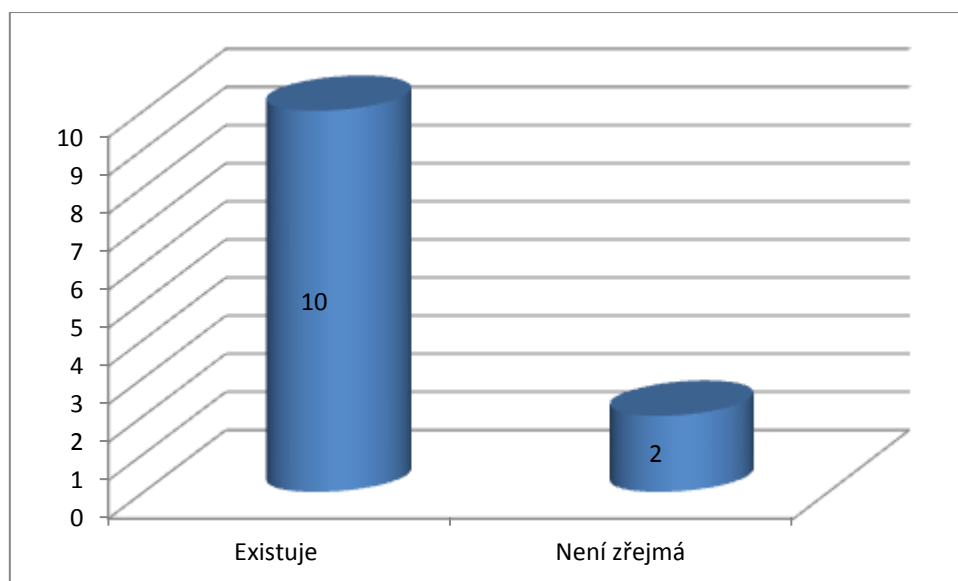
Graf č. 5 *Bakalářské studijní programy, ve kterých v České republice aktuálně probíhá pregraduální příprava učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

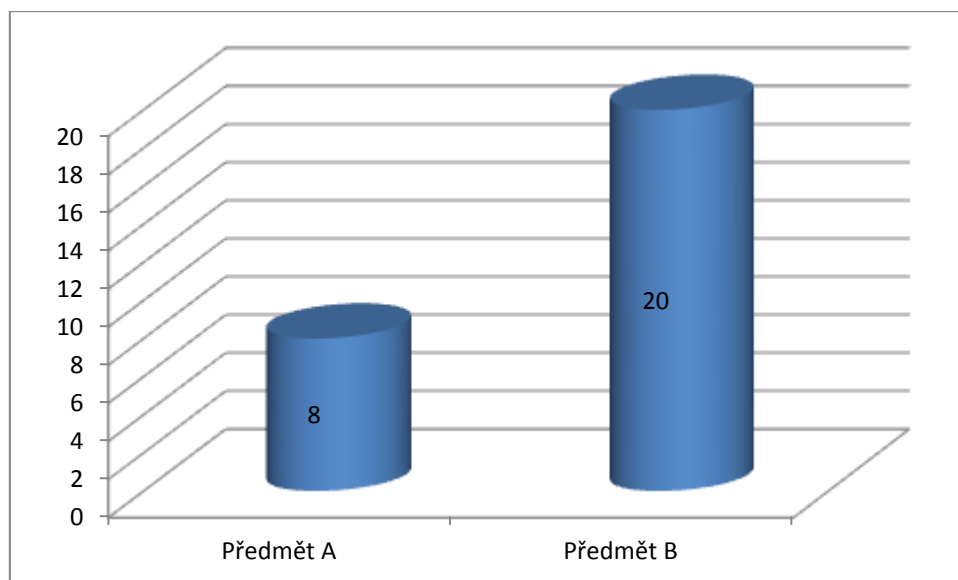
Graf č. 6 *Studijní obory bakalářského stupně vzdělávání, u nichž se předpokládá, že jejich absolventi budou pokračovat v navazujícím magisterském studiu učitelství občanské výchovy a základů společenských věd*

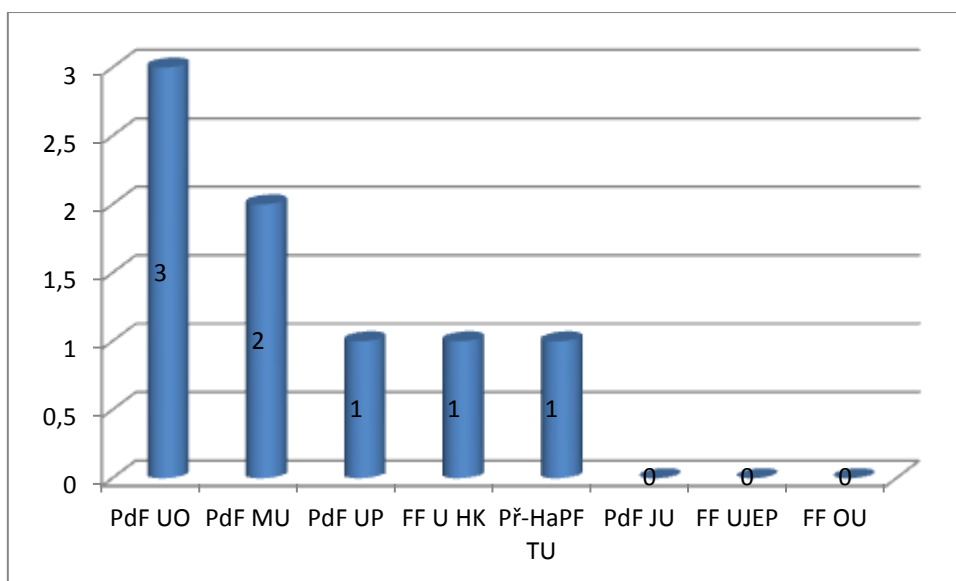
Graf č. 7 *Přímá souvislost studijního oboru v navazujícím magisterském studiu na konkrétní studijní obor bakalářského studia*

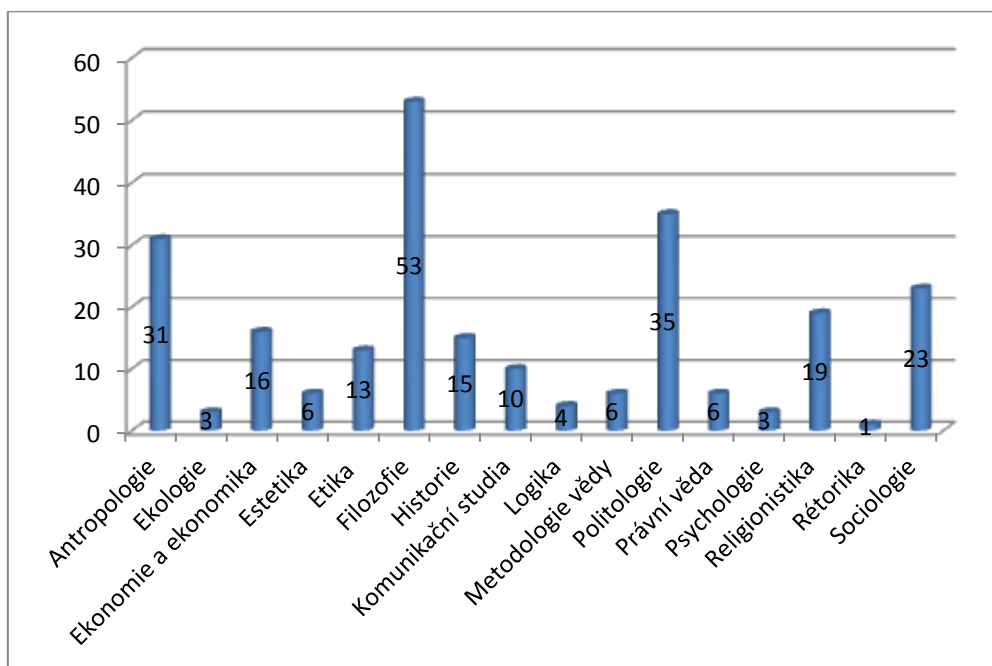
Graf č. 8 *Přehled nabídky předmětově didaktických učebních předmětů v bakalářských studijních oborech podle jejich charakteru (A – povinný, B povinně volitelný)*

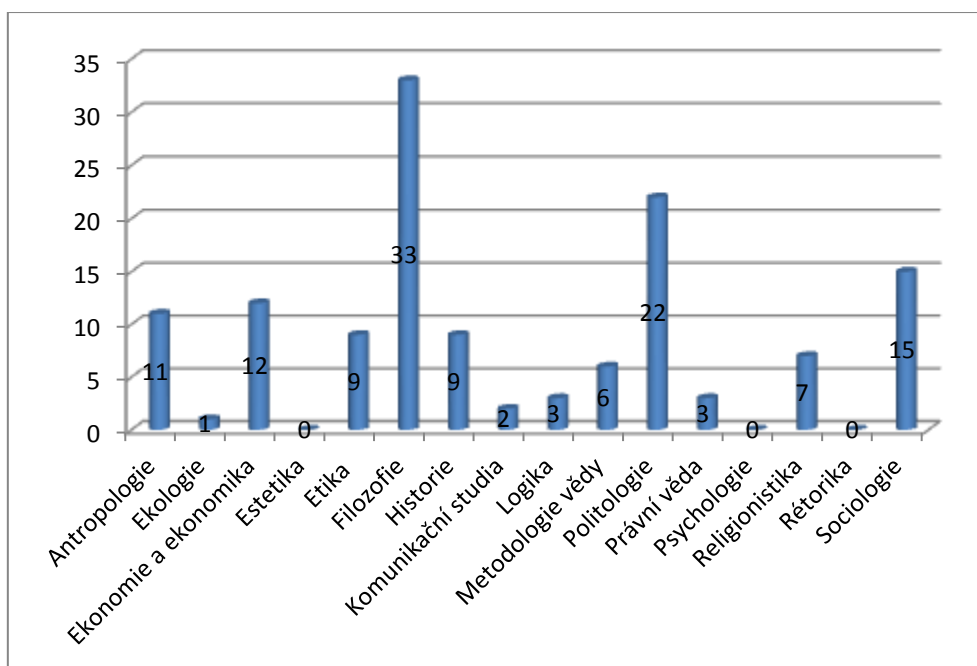
Graf č. 9 *Přehled nabídky předmětově didaktických povinných učebních předmětů v bakalářských studijních oborech podle akademických pracovišť*

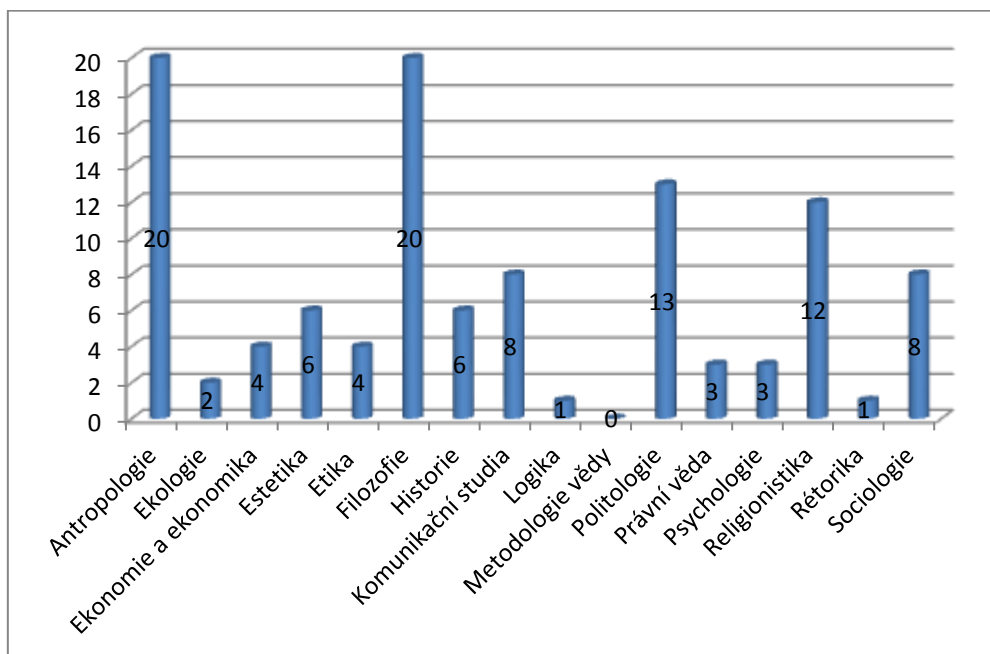
Graf č. 10 *Přehled počtu vyučovacích předmětů podle společenských věd, jejichž odborný obsah reflektují*

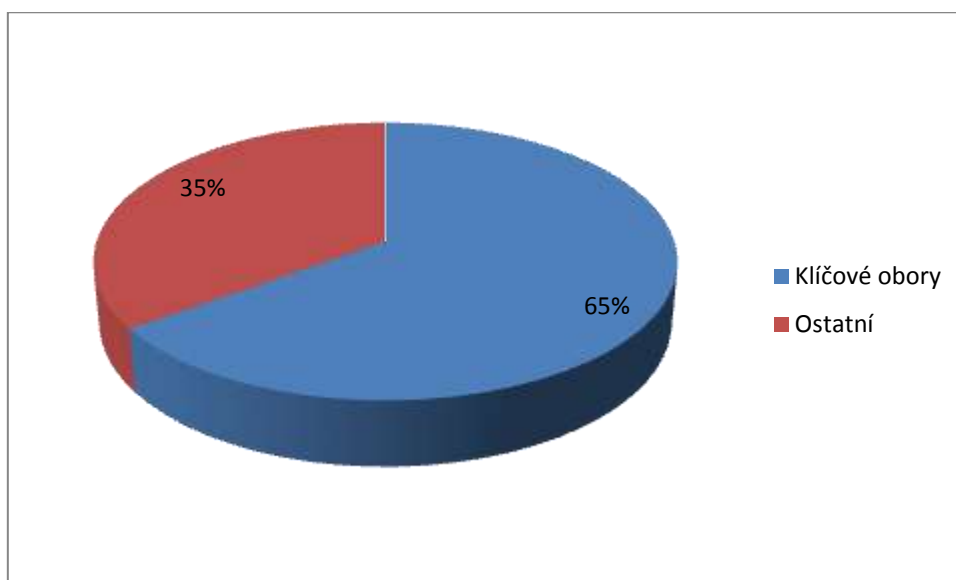
Graf č. 11 *Přehled počtu povinných vyučovacích předmětů podle společenských věd, jejichž odborný obsah reflektují*

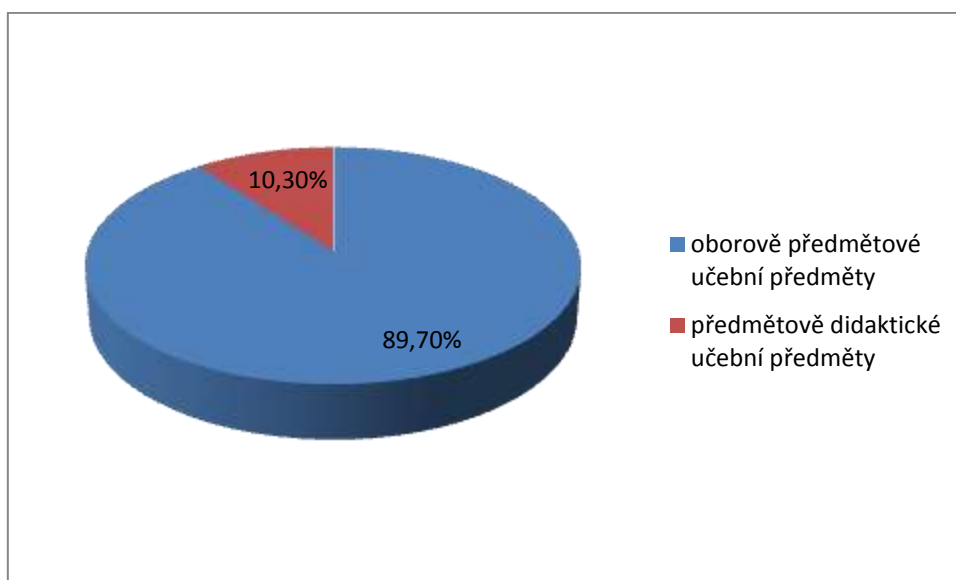
Graf č. 12 *Přehled počtu povinně volitelných vyučovacích předmětů podle společenských věd, jejichž odborný obsah reflektují*

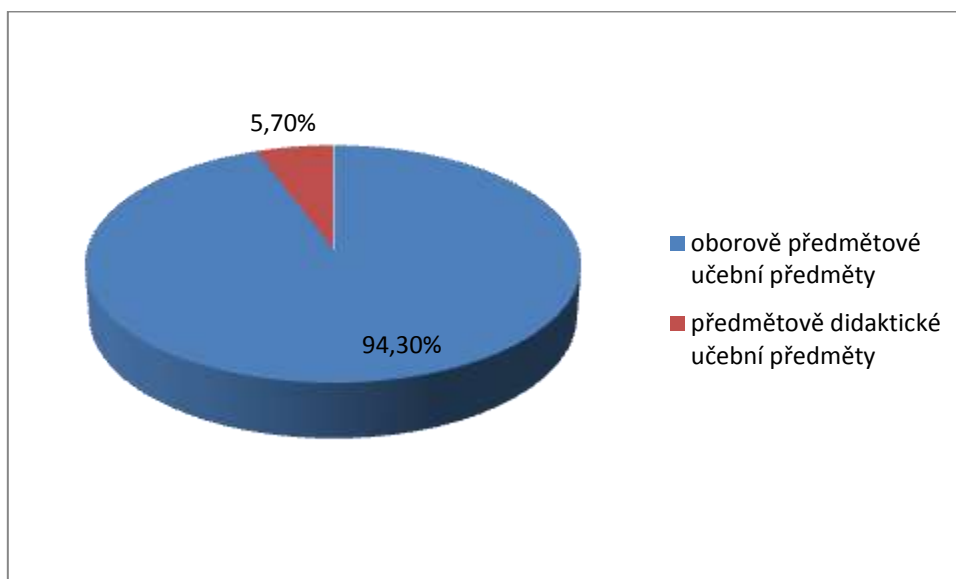
Graf č. 13 *Podíl učebních předmětů reflektujících odborný obsah klíčových společenskovedných oborů na oborově předmětové části pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

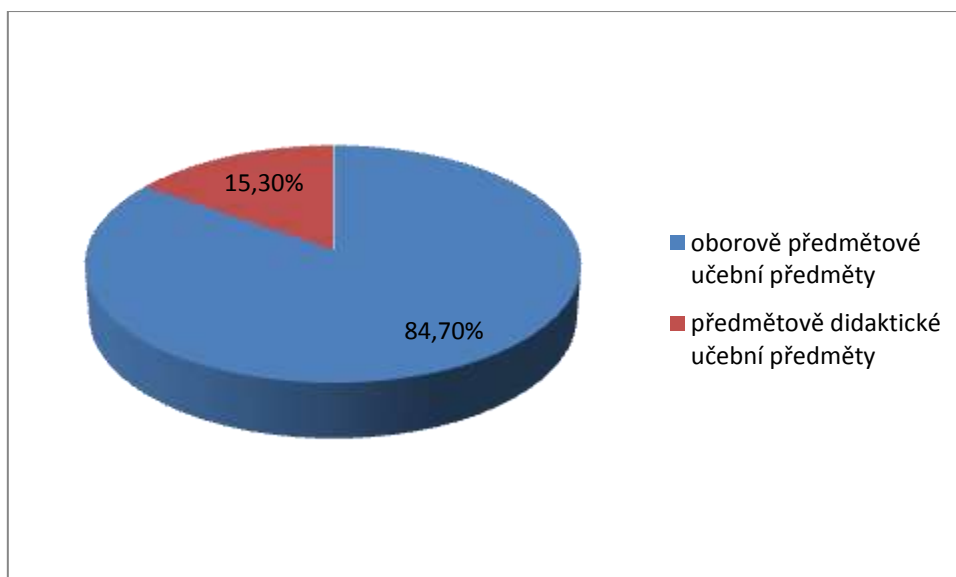
Graf č. 14 *Poměr všech oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech bakalářských studijních oborů v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

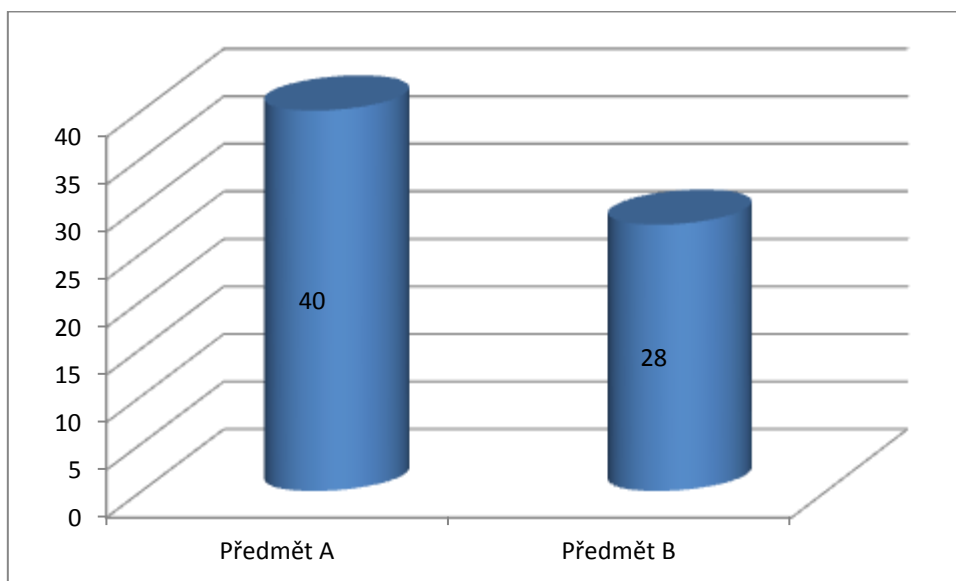
Graf č. 15 *Poměr povinných oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech bakalářských studijních oborů v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

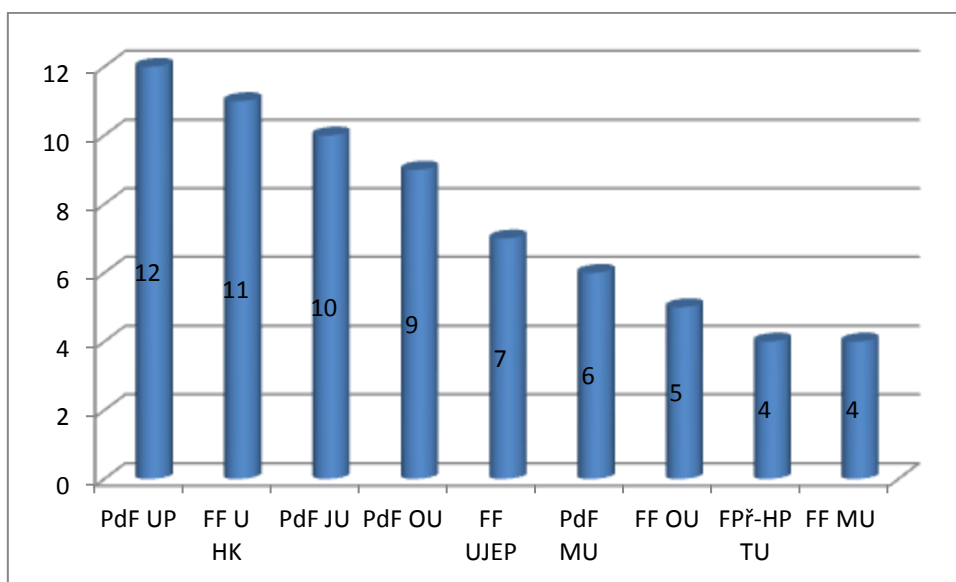
Graf č. 16 *Poměr povinně volitelných oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech bakalářských studijních oborů v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

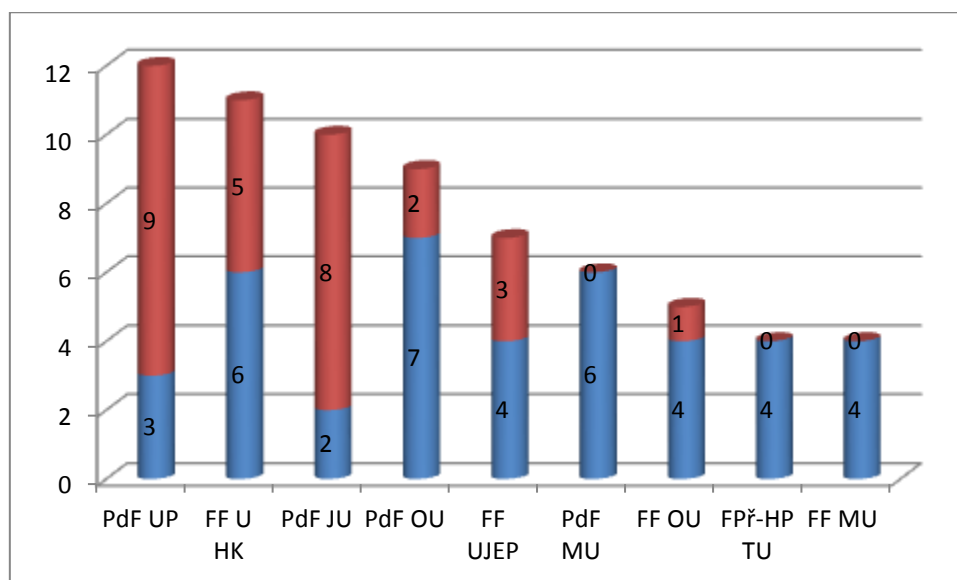
Graf č. 17 *Přehled nabídky předmětově didaktických učebních předmětů podle jejich charakteru (A – povinný, B – povinně volitelný) v navazujících magisterských studijních programech učitelství občanské výchovy a základů společenských věd*

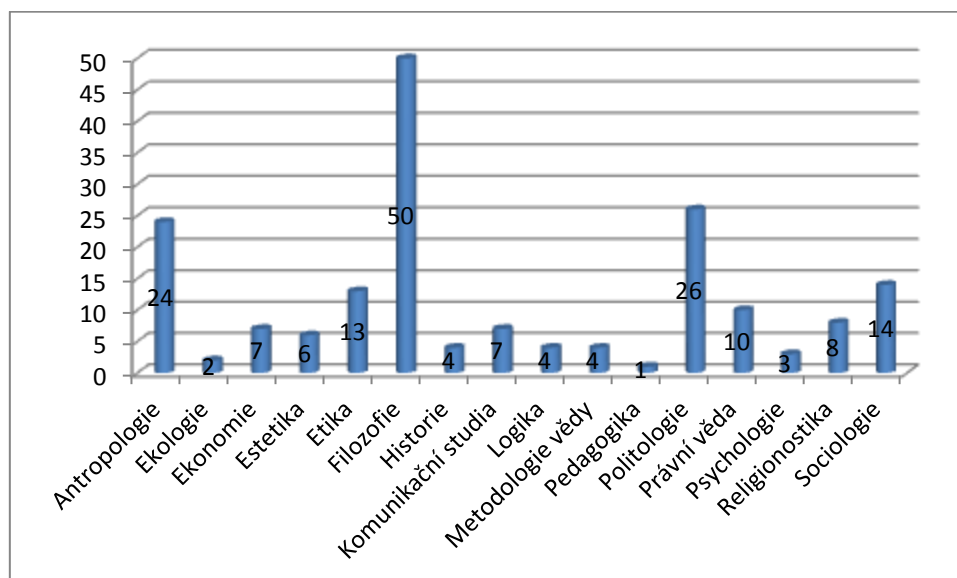
Graf č. 18 *Přehled nabídky všech předmětově didaktických učebních předmětů v navazujících magisterských studijních programech učitelství občanské výchovy a základů společenských věd podle akademických pracovišť*

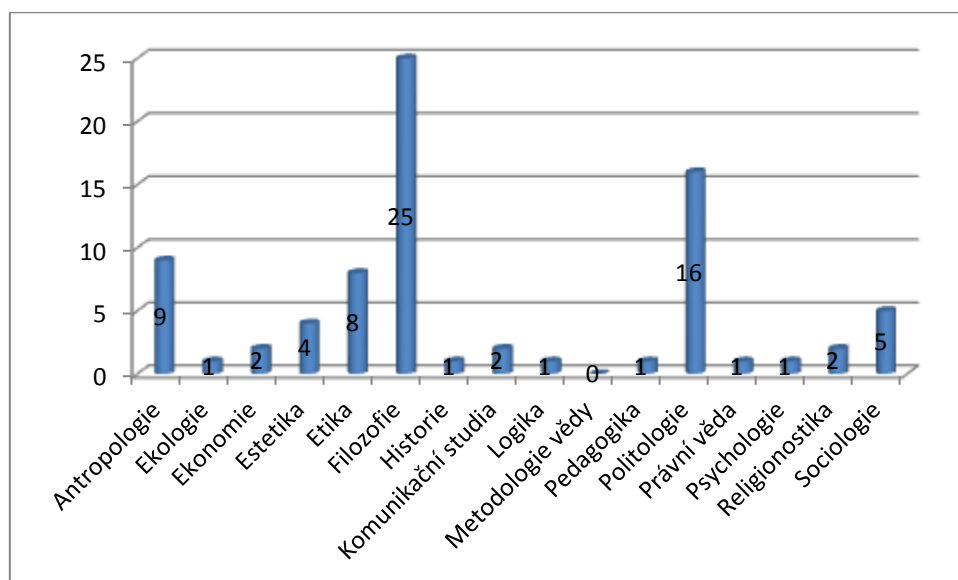
Graf č. 19 Poměr povinných (modrá barva) a povinně volitelných (červená barva) učebních předmětů s předmětově didaktickým zaměřením v učebních programech jednotlivých akademických pracovišť

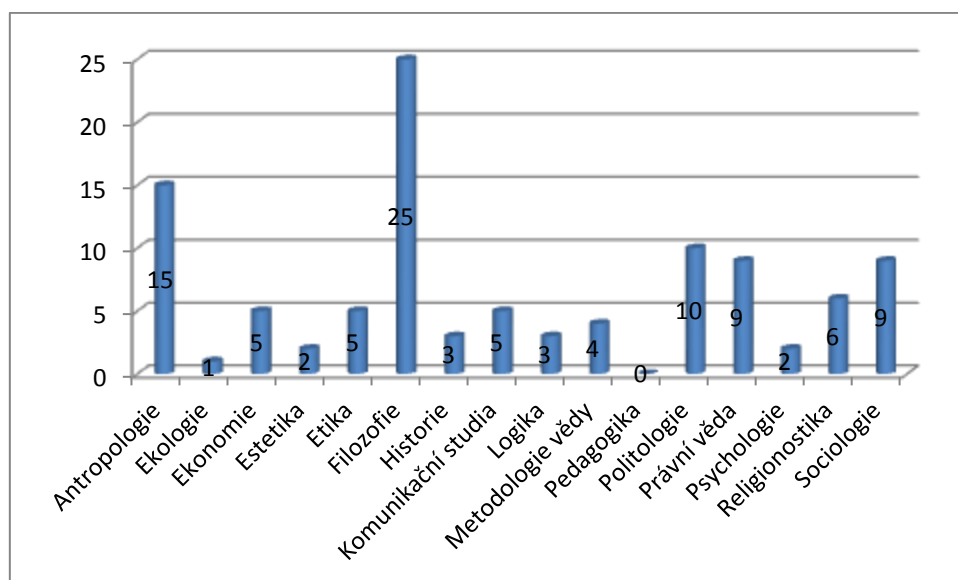
Graf č. 20 Přehled počtu všech vyučovaných předmětů v navazujícím magisterském studiu učitelství podle společenských věd a disciplín, jejichž odborný obsah reflektují

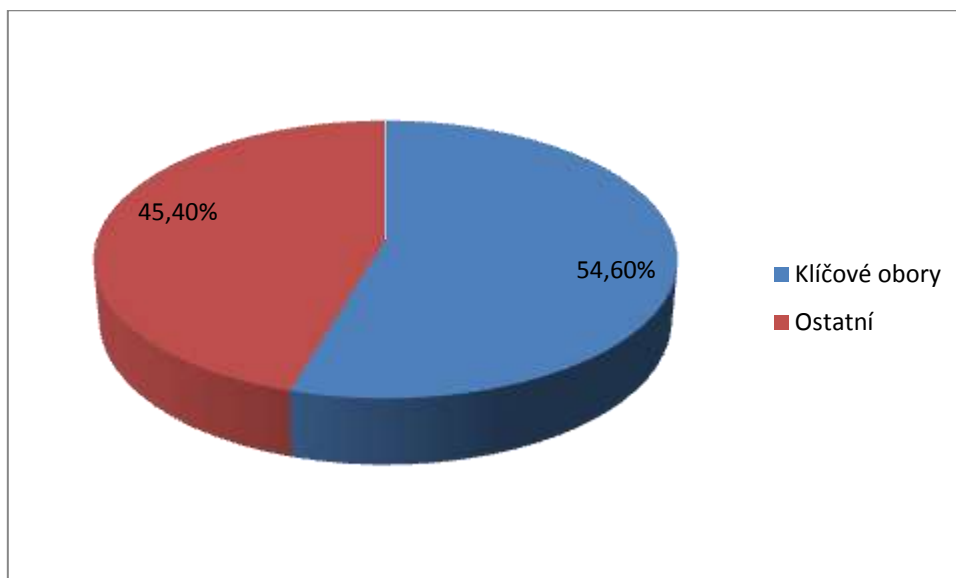
Graf č. 21 *Přehled počtu povinných vyučovacích předmětů v navazujícím magisterském studiu učitelství občanské výchovy a základů společenských věd podle společenskovědních oborů a disciplín, jejichž odborný obsah reflektují*

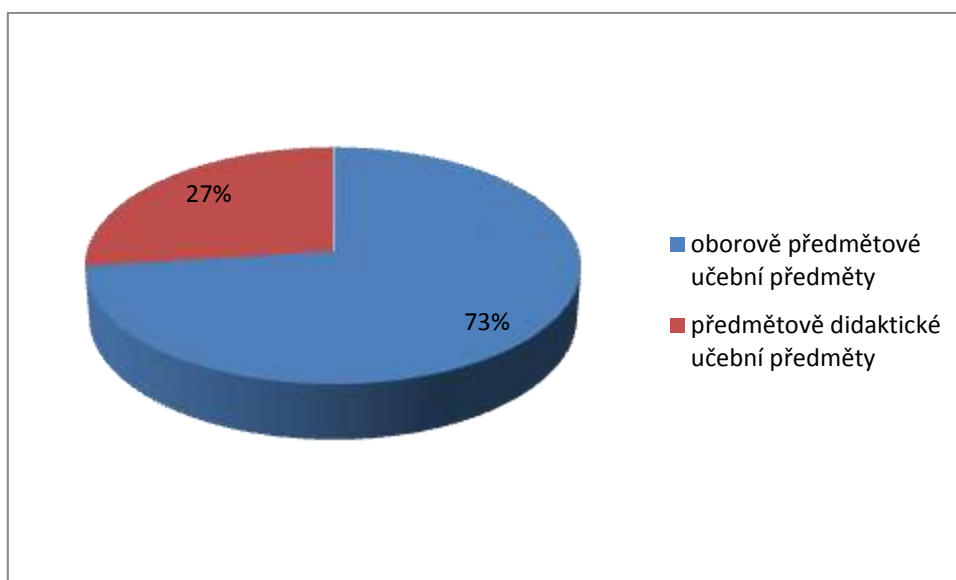
Graf č. 22 *Přehled počtu povinně volitelných vyučovacích předmětů v navazujícím magisterském studiu učitelství občanské výchovy a základů společenských věd podle společenskovědních oborů a disciplín, jejichž odborný obsah reflektují*

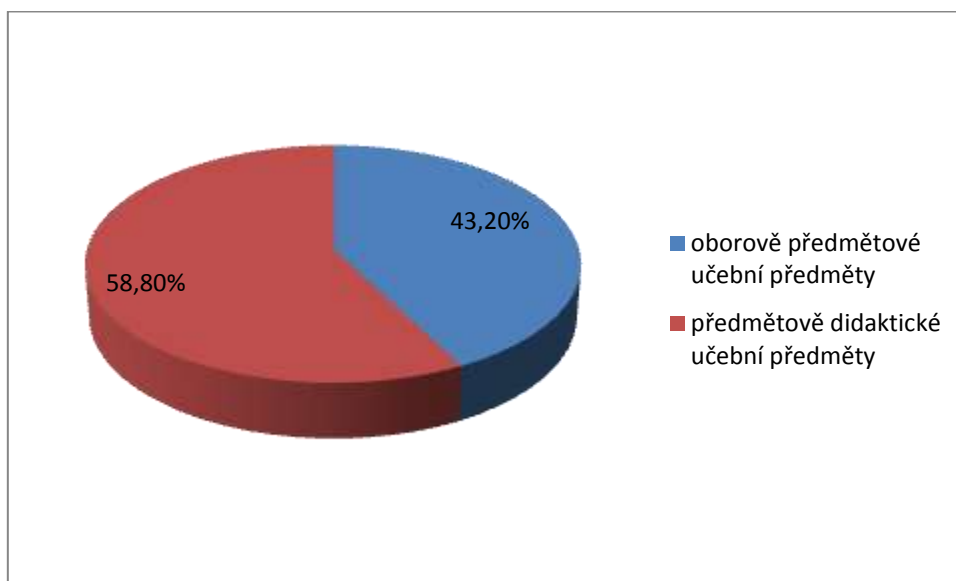
Graf č. 23 Podíl všech učebních předmětů klíčových společenskovědných oborů na oborově předmětové části pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a základů společenských věd v navazujícím magisterském studiu

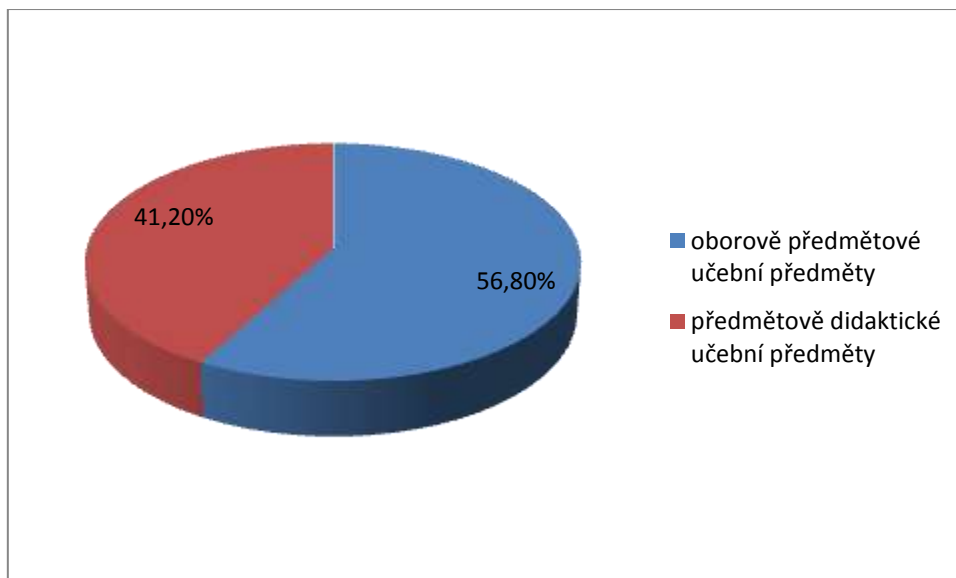
Graf č. 24 Poměr všech oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech navazujícího magisterského studia učitelství v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd

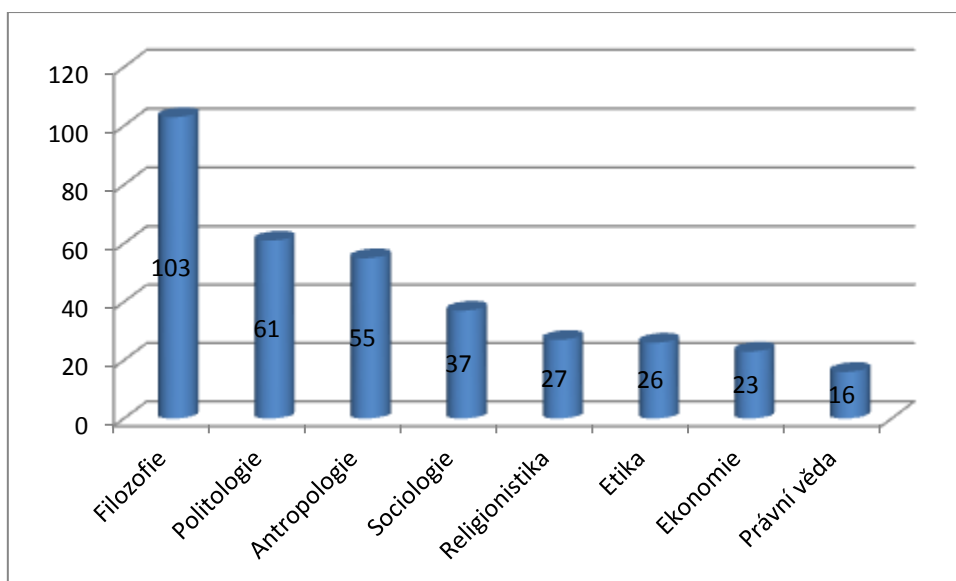
Graf č. 25 *Poměr povinných oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech navazujících magisterských oborů v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

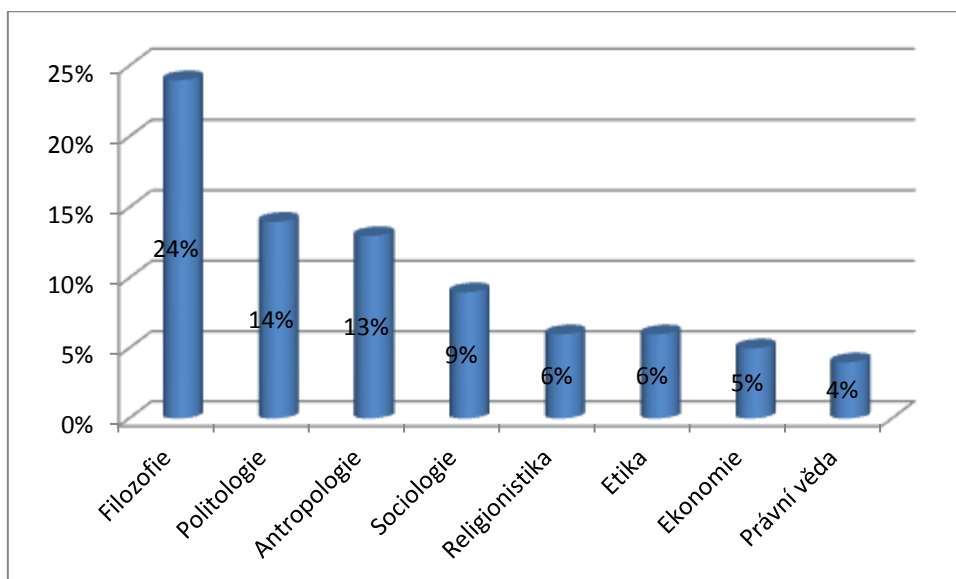
Graf č. 26 *Poměr povinně volitelných oborově předmětových a předmětově didaktických učebních předmětů v učebních programech navazujících magisterských oborů v pregraduální přípravě učitelů občanské výchovy a základů společenských věd*

Graf č. 27 *Přehled dominantních společenskovedních oborů podílejících se na obsahu pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a společenských věd*

Graf č. 28 *Podíl klíčových společenskovedních oborů na obsahu pregraduální přípravy učitelů občanské výchovy a společenských věd*

Prameny a literatura

Akreditované studijní programy vysokých škol: celkový přehled akreditovaných studijních programů [online]. Publikováno 1. 1. 2007, aktualizováno 5. 9. 2012. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2012, [citováno 4. října 2012]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/akreditovane-studijni-programy-vysokych-skol-s-uvvedenim-kodu-studijnich-programu-a-oboru>>

Koncepce pregraduální přípravy učitelů základních a středních škol [online]. Publikováno 1. 1. 2007. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2012, [citováno 7. října 2012]. Dostupný z: <<http://aplikace.msmt.cz/AK/koncepce1.htm>>.

STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. ISBN 80-7182-224-8.

STANĚK, A. *Výchova k občanství v současné škole: profesní identita učitele výchovy k občanství*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2009. ISBN 978-80-7425-082-8.

STANĚK, A. *Kvalitativní výzkum profesní identity učitele výchovy k občanství*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2010. ISBN 978-80-7425-086-6.

Zápis z jednání oborových didaktiků dějepisu o pregraduální přípravě učitelů [online]. Publikováno 16. 4. 2012. Akreditační komise Česká republika, 2012, [citováno 7. 10. 2012]. Dostupný z: <<http://www.akreditacnikomise.cz/cs/oborove-didaktiky.html>>